

EGYHÁZTÖRTÉNELMI ADATOK.

LXXIX. LXXX.

Az erdélyi unitarius ekleziák megbántódásairól 1640—50.

1.

Az Unitárius Statusnak difficultassa, mellyet az Reformatus statusnak ő Nagoknak s ő klgmeknek alá-
zatosan, de bizodalommal és szeretettel kételenitet-
tek demonstrálni.

Noha vólnának nekünk Unitáriusoknak sok panasznk, nagy
szomorúsággal megh valljuk, mellyeket az Reformatus Státusnak eő
Nagoknak s ő klgmeknek méltán elejekben adhatnánk, mindazon ál-
tal azoknak előszámlálásával most Nagtokat s klgket terhelni nem
akarjuk, hanem az ide alább való Punctumokat kételenitetünk nagy
szeretettel Nagtoknak s klgteknek szemei eleiben adnunk, kénszerít-
vön Nagtokat az Uniora, mellyre tsak nem régen is, az három Reli-
gion lévő Státus egymást kötelezte, méltoztassék Nagtok s klgtek
szemei eleiben venni és ezekben letett panasznkat megh orvosolni,
ne kételenitessünk tovább való utat fájdalomainknak megh orvoslá-
sában el követnünk.

1. Contra Unionem et Articulum Regni; Az Hidvégi tem-
plom tőlünk potentiose el vétetett, holott ott akkori időben, s most
is, más templom is volt, melly mián most is szegény együgyű Atyánk-
fiai templom nélkül vadnak, sem templom hely, sem egyéb semmi
nem adatott.

2. Maros székben Kálban sub specie Articuli templomukat
el vették, de sem templom helyet, sem templom építésére költséget
nem adtak, sőt minden Parochiához tartozo appertinentiakat, bonu-
mokat el vettek.

3. Udvarhelyszékben Kis Solymoson is sub specie Articuli
vétetett el az templom, holottis, sem templom hely, sem költség, sem
egyéb Parochiához tartozo bonumok, ezüst poharak, harangh, földek
s rétek helyében is, más nem adatott vagy nem dividáltatt.

4. Ugyan Udvarhelyszékben, Bezed en is elfoglaltatván sub
specie Articuli templomunk, azért is, sem templom hely nem ada-
tott, sem költség, sem Ecclesiasticum bonum nem dividáltatt.

5. Ugyan Udvarhelyszékben, Bezed Ujfaluban, Ujszéke-
lyen, sub specie Articuli vétetttévén el templomunk, sem templom
hely, sem költség nem adatott és az Ecclesiasticum bonum is nem
dividáltatt.

6. Küküllő vármegyében Nagy Teremiben sub specie Ar-
ticuli el vétetttévén templomunk, Templom hely ugyan adott, de
annak építésére való költség, harangh, pohár s egyéb Parochiához

tartozó bonum, nem adatott, sőt a quárta is, melly az pap fizetése volt, egészen elvétellett, nem dividáltatott szegény papjainknak nagy károokra s Religionknak nagy bántodására.

7. Musnában is sub specie Articuli templomunk elvétellett, melly helyében is kívánunk templom helyet, és arra való költséget.

8. Fejérvárott is hasonloképpen templom és Parochia helyet kívánunk.

Mindezeket ha Ngtok s kgltek kétségre hozza, készek vagyunk több panaszainkkal edgyütt demonstrálni.

Instálunk azért Ngtoknak s kglteknek sőt egymáshoz tartozó szeretettel kénszerittyük az Uniora Nagtokat s kglteket, vegye kegyes szeme eleiben, minden testi motus és indulat nélkül e mű méltó panaszainkat s ezeknek orvoslásával minket vigasztaljon meg.

Ngtok kgltek jó válaszsat elvárjuk.

Eredetiye az unitár. vallásközönség levéltárában fasc. III. Nro. 1.

2.

Ad spectabiles et Magnificos Generososque Dominos, Proceres, Magnates et Nobiles, Ceterosque univers. natorium Regni Tranniae status et Ordines. Ecclesiar. receptor. unitariam Religionem in Trannia profitentium, humilima supplicatio.

Mivel bizonyosan ezt elhittük, hogy a mindenható felséges Isten, véghetetlen irgalmassághából Szent Lelkének általa indította az nemes országhnak a mi édes hazánknak minden rendit az recepta Religioik felől való unionak, és abban való szabados exercitiumnak continuálására való ereos véghezésekre, és beölcs rendelkezésekre hogy ez dologhbol is kimutatodnék az Istennek, az közönséghes békeséghes meghmaradásra való keglmes gondviselésének nyilván való jele: Ez okáért Nagtokot és tú kegteket egész Nemes országhul kénszeritteténk mostan, ez ellen a Nagtok és tú kegtek közönséghes végezése ellen rajtunk és Religionkon levő keserves meghbántodásunkrol ighen alázatos instántiankal és supplicationk által megtalálnunk.

Elsőben. Kiváltképpen az Székelséghben vadnak olly Ecclesiák, az mellyekben némelylekben Commisáriusok is teöttenek Inquisitionot. Es ha ez illyenekben főképpen az 1630 esztendeőben iratot articulusok szerént hadnának élnünk, az aliud volna, de ez eleött hallatlan teörvéntelenségekkel bántodtattak Ecclesiaink. Mert a hol az Reformatus urainknak akár mi kevés számu minor Pársok legyen is, de azokat nem engedik hogy a major Parsnak templomát, Pap, s Mester házat épicsék, sem hogy annak Papjának bért adianak. Ambar ugy lenne, csak my nekünk is azon ignobilitással hadnának élnünk, de ez ellen, a hol a miénk minor Pársok, nem hogy azoknak Religiojokban való szabados exercitiuomot engednének, hanem inkább az ellen, Daniel János uram nem tudgiuk mire való tekin-

tetre az elmúlt Czirkáláskor ereős büntetéssel, foghsággal és egyéb-
bel való fenyegetéssel megh Parancsolta a minor Pars Unitáriusoknak,
hogy az Reformatus urainknak, templumokat, Pap házukat éppicsék,
az bért is nem az Unitáriusoknak, hanem az Reformatusoknak adgiák,
seőt Praedicatorinkat arról eltiltották, hogy azoknak Predicállani
se merészelljenek, az Conscientiáknak nagy keserves fájdmokra;
Még házokat is eő kge me és eő keglmek hasonloképpen háborgat-
tyak, a kiknek a nemes országhtol ki bocsáttatott Commissariusok
Pecsétek alatt az Religionak szabados exercitiumára valo levelet
adtanak, és az kikfeleől a my kegtmes urunk eő Nga fejedelmi
kegtmességhe szerént azt irta, hogy az mit az Commissáriusok
találtak, mindkét fél ahoz tartsa magát, ha kárát nem akarja
vallani.

Má s o d s z o r. Ez elmúlt napokban Daniel János uram nemi-
nemü Ecclesiákra Drabantokat reá küldvén, igaz Unitárius szeghény
embereket, a kik egy oráig is soha Judaizánsok nem voltak Cap-
tiváltatott, ereős foghsághban vettetett, addigh el nem bocsáttatott,
migh Conscientiájok ellen más Religiora nem eskette eőket; az
többit is ereössen mind egy képpen, mind más képpen ijesztette
rettentette, hogy ha Religiojokat el nem hadgiák, mind megh fogat-
tya. Eő kegyvel eggiütt az Reformatus Praedicator uraim is az
szeghénységet egyben gyűjtván, másodnapot hadtak nekiek, hogy ha
Religiojokat el nem hadgiák, mind eggik Fogarasban foghságra kül-
dik; amazok elijedvén az foghsághnak kemény és súlyos voltától,
kezeket beadták ugyan de Conscientiájokban valo keserves bána-
tokban esedeznek abbol valo megh szabadulásra. Illyen foghsággal
fenyegetéssel megh teőbbitvén az eő klgmek számát illegitime Tem-
plumunkat elvévén, Praedicatorunkat exturbáltak. Ez illyen ereő-
szakkal valo térítés az mindenható Istennek is ellene vagion; mert
eő Sz.-feőlséghe egy szempillantásban, mind ez egész világot egy
Religiora hozhatná. De eő Sz: feőlséghe ighen beőlsen az Evange-
liumnak Praedicállása által térítette elejteől foghva ez világot isme-
retére. Ha eő klgmek Evangeliusoknak tartják magokat, ne külső
világhi erőszakkal, hanem az Evangéliumnak hirdetése által térics-
csék az embereket az Sz: apostoloknak példájok szerént.

H a r m a d s z o r. Marus Székben Sz: Gyeörgyeön Redey János
uram is Praedicator uraimékkal eggiütt hasonló teőrvéntelenséghe
cselekedett; az szeghény Unitárius embereket az udvarban birsággal
ereős fenyegetéssel be giüttvén erőszakkal abjuraltatták velek Reli-
giojokat; az templumra hatalommal reá küldvén, megh hágtatták,
ereőszakkal occupáltak, senkivel semmit nem gondolván. Az Prae-
dicátor házban, megh holt Praedicatorunknak szeghény Relictáját
csak éjeligh valo nyugalomra is nem engedték, hanem exturbáltak.

N e g y e d s z e r. Az Fejérvármegeyebeli Ecclesiainkban is, kivált-
képpen Hévizen, also Rákoson, Űrmeőseön és Hidvéghin immár egy
nehány üdeoteől fogva valo keserves bántodásokat szenvedünk, mos-
tan ujolagh erős fenyegetés alatt vagiunk, mert Hévizen, Also Ra-
kóson és Hidvéghin erőszakkal az Patronus urunk a memoria ho-

minum Praedikatorinknak járandó béreket éppen elfoglalták, az Ūrmeősieknek egy részét Hersel Christoph uram; az mely az országának Articulusi és unioja ellen valo nilvánvalo cselekedet. Mostan pedig Nagy Pal uram eő kegme nem elégedvén azzal hogy Praedicatorunknak tartozó bérít elideghenitette, hanem immár egy nehány uttal Praedicatorunkat exturbálással fenyegette, mostan is feniegheti, és irásában azt írja eő kege, hogy tovább nemis szenvedí Praedicatorunkat, noha mind az egész falu az Unitárius Religióban vagion.

Nagycságtoknak, azért és tü kegteknek alázatosan keőnyeör-günk, méltotassék Nagtok és tü kgtek szemeeleljben venni ilyen keserves bántodásinkat és az Uniora valo kötelességhe szerent, Istenesen ez felől gondolkodván, itéllye megh Naghtok és tü kegtek, e féle hittel való szeövetségnek megh változtatása miatt, elejtől fogva az ur Isten mely súlyos romlásokkal büntette meg az országokat. Hogy azért e féle Istennek haraghjából származott büntetések hazánkön ne essenek, Nagtokat és tü kegteket az Istenért és az eő szent fiáért kérjük. Instállyon mellettünk a my kegelmes Urunk Fejedelmünk eő Naga méltosághos személye eleött, efféle törvénytelen bántadásokat és Naga ne engedjen Ecclésiánkon senkinek cselekedni; az unitárius embereket ne fogdossák, ne fenyegecssék, vesztegessék, hiszen ha szinte az Recepta Unitaria Religio ellen vétenénekis, eő Nga kegelmesen observáltassa az Deési gyűléskor valo articulusokat, melyeket eő Nga kegelmesen, az országbeli Statusokkal eggiütt pecsétekkel is confirmáltatott. Az mely Ecclesiákat ilyen teörvéntelen valo fenyegetéssel, mind ez esztendőben, s mind az mult esztendőben elfoghlaltanak eő Nga az articulus szerent méltotassék olly Commioissáriusokat rendelni, az kik az szeghény embereket, az eő Lelkek esmerete szerent valo szabados confessiojokra hadgiák, ne ereöltessék külső világhi félelemmel és fenyegetéssel Conscientiajok ellen valo confessiora.

Kiért a mindenható felséghe ur Isten Sz: fiáért a my urunk Jésus Christusért, Nagytokat és ty kegteket egész országhul mind az my keglmes urunkat eő Ngával egyetemben, testi lelki áldásival, csendes békességhe megh maradással álgia és szenteltye megh sz. nevének dicséretére, tisztelére.

Kivül rájegyezve: Az Erdélyi unitaria Eccláknak megbántodásirol valo supplicatio, Resolutioval együtt. (A resolutio azonban hiányzik.)

Eredetije az unitár. vallás közönség levéltárában fasc. III. nro. 16.

LXXI—LXXIII.

A muzsnai orthodoxus és unitárius atyafiak tusakodása a XVII. százban.

1.

A két felekezetbeliek öszszeszám láltatnak s a templom az unitáriusok birtókában marad.

Laus Deo miserentis.

Anno 1642. die 29. juli Musnába érkezvén az ott levő ecleiában levő Controversiaknak eligazítására, az dologban így procedaltunk:

Az Unitárius atyafiaknak számok így következik:

Kis János C. R. (Colonus Redei)	Emese Máté C. Redei
Kis Mihály, urunk ő nsága jobbágya	Bartok Mihály C. D. Apafiana
Máté György V. Darabont	Bartok István C. principis
Máté Márton Lofő.	Kobori Peterné. C. Steph. Szalánczi
Kis György. C. R.	Kis Miklos. C. principis
Zoltáni Mihály C. R.	Kovács Márton. C. G. Biro
Oláh Máté Darabont	Kovács István. C. G. Biro.
Kerestely János Darabont	Fabián Mihály Darabont.
Bartos Mihály C.	Májlát István. C. P. Ugron
Kovács János Lofő	Gagyi Lukácsné Darabont
Langos Mihály Darabont	Bolia Mihály. C. S. Szalánczi
Jeremiás Deak. Ez felesége után	Szakál Mihály Darabont
való örökségben lakik; ecclesiastica persona sine ecclesia.	Dako Ferencz C. Redei
Kovács György. Col. principis	Ádám György C. Steph. Szalánczi
Dako István C. Redei	Rosno Mihály Darabont, gyermek még bért nem adott eddig
Czozo Mihály minor C. principis	Kocz János Lo fő
Szász András C. Joh. Kenosi. Ez maga nem tagadgya, hogy az orthodox dreligiora kezét adott volt: de most redeala vissza.	Kis János minor. C. principis
Simon János Lofő	Szarka Balásné C. Redei. Ennek az urát ölték meg az orthodox a religioért.
Máté Tamás Darabont	Kocsis Gergely. C. J. Kenosi
Szalka György C. principis	Kocsis Mátyásné C. J. Kenosi
Lajos István C. Redei	Bartok Jakab. C. principis
Szarka Miklos C. principis	Kovács Ferencz Lo fő
Dienes Miklos Lofő	Bartok Lukács Darabont
Dienes Péter Lo fő	Bán János C. G. Biro
Szarka István C. D. Apafiana	Bán János minor Lo fő
Kis Mihály C. Redei	Girko Mihály Darabont
Futo György C. Redei	Szász Péter C. S. Szalánczi
Zoltáni Mihály C. D. Apafiana	Girko Máté Darabont
Sós János. C. G. Biro.	Josa Andrásné Darabont
Dienes Maté C. J. Daniel.	Bartok Ferencz. C. principis

Az feleltetést ekképpen véghezvivén, az templom látni is elmentünk volt. Az templomnak belső tágasságának hossza tizeuketől, an-